

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 159/1-XV/7
21.02.2013. године

На основу члана 221. став 1. алинеја 16. и члана 266. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, одржаној дана 21.02.2013. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: ПРОИЗВОДЊА, УВОЗ И ДИСТРИБУЦИЈА ЖИТАРИЦА У РИМСКОМ ПЕРИОДУ НА ТЛУ РИМСКЕ ПРОВИНЦИЈЕ ГОРЊЕ МЕЗИЈЕ, кандидата Јелене Живановић и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 23.03.2010. године.

Кандидат Јелена Живановић објавила је рад: Кратери и кантароси као мотив на лампама из Музеја града Београда, Акта са округлог стола Античке светилке: хронологија, типологија, орнаментика, Београд 2013, 79-89.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/2264
(број захтева)
22.02.2013.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Јелене (Градимиr) Живановић

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИ
ДАТ

Јелена (Градимиr) Живановић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под

насловом:

Производња, увоз и дистрибуција житарица у римском периоду на тлу римске

провинције Горње Мезије

Универзитет је дана 13.10.2009. својим актом под бр 612-18/307/9 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Производња, увоз и дистрибуција житарица у римском периоду на тлу римске

провинције Горње Мезије

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Јелене (Градимиr) Живановић

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 17.02.2013. одлуком факултета под бр 282/1-XVII/5 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Мирослав Вујовић	доцент	археологија	Филозофски ф.
2.	др Сташа Бабић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф.
3.	др Ивана Поповић	научни саветник	исто	Археолошки институт САНУ

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 21.02.2013.

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

Реферат о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Кандидат Јелена Живановић (рођена 1981.г. у Постојни) дипломирала је на Одељењу за археологију Филозофског факултета 2007. године. Докторске студије уписала је на Филозофском факултету у Београду се 2008. године. Докторска дисертација Јелене Живановић *Производња, увоз и дистрибуција житарица у римском периоду на тлу римске провинције Горње Мезије* састоји се од 148 страна текста у ужем смислу, 16 страна библиографије са наведених 127 библиографских јединица, четири стране пописа прилога. Илустративни део рада састоји се од 11 карата и 29 табли. Кандидат Јелена Живановић објавила је следеће радове:

1. Ј. Живановић, Кратери и кантароси као мотив на лампама из Музеја града Београда, *Акта са округлог стола античке светилке: хронологија, типологија, орнаментика*, октобар 2011, Београд 2013, 79-89 .

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет истраживања је производња и дистрибуција житарица у античком периоду на тлу римске провинције Горње Мезије. Територија провинције Горње Мезије посматрана је у контексту регионалних геоморфолошких карактеристика, могућности за производњу житарица, врста житарица које су биле (или су могле бити) гајене, као и значај пољопривредне производње у економском развоју провинције. Као циљ својих истраживања колегиница Јелена Живановић је узела утврђивање степена искоришћености обрадивих површина и њихове експанзије по доласку Римљана и утемељења њихове управе на централном Балкану, утврђивање промена насталих у непосредној производњи житарица и у организацији њихове експлоатације и дистрибуције, као и пизања увоза житарица из суседних провинција. Значајно је, такође, у којој мери се

становништво Горње Мезије бавило пољопривредом и гајењем житарица, какве су се промене одиграле у начину обраде земљишта, ширењем и експлоатацијом обрадивих површина у односу на предримски период, као и значају ове привредне гране за економски развој римске провинције Горње Мезије. У недостатку директнијих писаних извора, као и због слабе истражености, аналогијама са суседним областима кандидат даје покушај реконструкције организације пољопривредних имања и њихових веза са већим урбаним целинама.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

- **значајно учешће становништва римске провинције Горње Мезије у пољопривредној производњи и доминантно гајење житарица на расположивом обрадивом земљишту**

Анализом геолошких и геоморфолошких (климатских, педолошких...) карактеристика територије римске провинције Горње Мезије кандидат Ј. Живановић закључује да су постојале добре предиспозиције за пољопривредну производњу а посебно гајење житарица које су чиниле основу исхране како цивилног становништва тако и провинцијске војне посаде.

- **укључивањем Мезије у римски управни систем и доласком сталне војне посаде у ове крајеве дошло је до нових видова организације и експлоатације земљишта у аграрној производњи.**

На основу откривеног алата, пре свега рала са гвозденим раоницима и плугова закључено је да са доласком Рима на ове просторе започиње интензивнија обрада земљишта уз коришћење животињске снаге што је свакако утицало на пораст производње. Поређењем учесталости налаза пољопривредног алата са осталим производним средствима са територије Горње Мезије Ј. Живановић је закључила да је земљорадња представљала основну грану привреде током периода римске доминације у Горњој Мезији, при чему је гајење житарица имало посебно значајно место. Како о карактеру и обиму пољопривредне производње у Г. Мезији нема директног помена у историјским изворима па је изнет и закључак да се домаћим житом углавном тежило подмиривању потреба сопственог становништва и војне посаде. На локални обим производње и трговине житарица може да указује и касна појава (крај 3. века) великих пољопривредних имања на овом тлу. Поређењем капацитета истражених житница (*horrea*) у војним логорима дуж горњомезијског лимеса са величином фортификација, односно претпостављеним бројем војника (око 16000) који су могли бити стационирани у њима, Јелена Живановић закључује да је за подмиривање потреба провинцијске војне посаде (око 5840 тона) био неопходан много

већи број објеката за смештај житарица, те да су неки од њих морали бити и привременог карактера.

- **значајна је улога војске, нарочито њених ветерана и заслужује важно место у проучавању организације пољопривредне производње**

Важна улога римске војске у производњи, дистрибуцији и увозу житарица огледа се, како закључује Јелена Живановић, у сталном присуству неколико десетина хиљада војника чија се исхрана добрим делом базирала на конзумирању најпре пшенице али и јечма, ражи и овса. Расподела земље до које долази након римских освајања, додељивање земљишта стационираним војним јединицама попут *territorium*-а или *prata legionis* омогућавала је војсци да једним делом сама производи намирнице за сопствене потребе. Увођењем посебних пореза у натури (*annona militaris*) обезбеђиван је додатни прилив жита за исхрану војске која је директно учествовала у његовом прикупљању.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

1. Увод. Дефинисан је предмет и циљ истраживања са посебним освртом на врстама житарица гајених у римском периоду на територији римске провинције Горње Мезије. Као циљеви истраживања истакнути су: реконструкција производње, дистрибуције и увоза житарица; утврђивање степена производње и искоришћености обрадивих површина; утврђивање промена до којих је у односу на преримски период дошло у непосредној производњи житарица након оснивања провинције Горње Мезије.

2. Опште карактеристике житарица: разматране су житарице од најопштијих појмова везаних за њихову производњу и употребу до њиховог значаја за археоботаничка истраживања.

3. Историјско географски оквир истраживања. У поглављу је издвојена територија Горње Мезије у периоду званичног трајања римске провинције (крај I до краја III века). Кроз разматрање историјских прилика и друштвеноекономских промена истакнуте су појаве које су могле утицати на пољопривредну производњу.

4. Геоморфолошке карактеристике римске провинције Горње Мезије. У овом поглављу изложени су природни фактори, климатске прилике, квалитет земљишта на тлу некадашње римске провинције као и потенцијал за пољопривредну производњу.

5. Житарице у римском периоду. У овом поглављу изнет је преглед досадашњих истраживања производње житарица у античком периоду као и преглед античких извора посвећених пољопривредној производњи, класификацији земљишта, организацији производње и значају производње житарица за римску војску и локално становништво провинција. У овом поглављу изложени су и класификовани покретни археолошки налази са територије Горње Мезије коришћени у процесу производње, складиштења и основну прераду житарица (пољопривредно оруђе, посуде за обраду и складиштење).

6. Улога војске у производњи житарица. Разматрана су питања снабдевања војне посаде провинције Горње Мезије житарицама, бројности

војника на горњемезијском лимесу у односу на капацитет истражених житница, значај ветерана у развоју пољопривредних имања и допринос римске војске повећању обима производње у римској провинцији Горњој Мезији

7. Закључак. У завршном поглављу кандидат је резимирао резултате својих истраживања дефинишући природне и историјске услове за гајење одређених врста житарица (пшеница, раж, јечам, овас, просо), процес експанзије обрадивих површина, организацију производње, дистрибуције и увоза житарица намењених исхрани римске војске на лимесу и цивилног становништва.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

На основу педолошких карактеристика закључено је да су посебно биле погодне обрадиве површине у долинама речних токова (Дунав, Морава, Млава, Пек, Тимок) и шумадијском побережју где је уочен и континуитет гајења житарица са преримским периодом. Налази оруђа - гвозденог алата а пре свега делова раоника и плугова из римског периода, указују на интензивнију обраду земље уз коришћење животињске снаге а тиме и веће приносе. Значајнији обим производње пратио је пораст становништва узрокован било природном демографском прогресијом било досељавањем већег броја војника и цивила. Кандидат закључује и да је у прва три века римске доминације морало доћи до ширења обрадивог земљишта те да је гајење житарица као стратешке намирнице имао примат на тлу Горње Мезије. Упркос овоме, већа пољопривредна имања се на поменутом тлу не јављају до пред крај 3. века. Локална производња житарица у провинцији, како закључује Јелена Живановић, могла је да подмири један део основних потреба њене војне посаде и цивилног становништва за житарицама које су морале бити увожене, најпре из околних житородних области (Панонија, Тракија).

6. Закључак:

Дисертацију *Производња, увоз и дистрибуција житарица у римском периоду на тлу римске провинције Горње Мезије*, одликује солидан методолошки приступ и добро промишљен концепт рада уз коришћење релевантне и обимне научне литературе. У изради докторске тезе кандидат се придржавао утврђеног истраживачког плана чиме је одговорио на постављене основне захтеве. Проблем производње и дистрибуције житарица на територији Горње Мезије није до сада био предмет посебне синтезе што додатно поткрепљује чињеницу да је рад Јелене Живановић оригинално дело са посебним значајем за будућа истраживања ове теме. Имајући све наведено у виду износимо пред Наставно-научно веће Филозофског

факултета позитивну оцену рада докторанда Јелене Живановић и сматрамо да се може приступити његовој јавној одбрани.

У Београду 06.02.2013.

доц. др Мирослав Вујовић (ментор)

проф. др Сташа Бабић

др Ивана Поповић, научни саветник
Археолошког института